

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Кремена Ангелова Ангелова,
ТКДФ на НМА „Проф. П.Владигеров“

на дисертационния труд на Стоян Малинов Малинов,
Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“
на тема: „Богословски аспекти на музикалните и текстови образи
в Златоустовата литургия на Ангел Попконстантинов“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по
професионално направление 2.4. „Религия и теология“ (Църковна музика),
съгласно заповед № РД 38-406 от 28.06.2017 г. на Ректора на СУ

Дисертационният труд на Стоян Малинов е изследване, което си поставя за цел разкриването на богословските аспекти на музикалните и текстови образи в Златоустовата литургия на Ангел Попконстантинов. Всъщност представлява значителен изследователски труд, свързан с разкриването на житейския и творчески път на един изключителен български музикант и църковник – Ангел Попконстантинов. Темата е актуална не само като музикално-историографско и богословско изследване в областта на църковната музика, но и в контекста на европейските ценности и съхраняването на културно-историческото ни наследство.

При изграждането на темата правят впечатление две тенденции. На първо място, ясно личи професионалният музикантски опит на докторанта и работата му в областта на църковната музика като хорист и диригент, което води до един зрял подход при разработването на текста и лекота при боравенето с музикалната терминология. Богословското му образование, от

друга страна, му позволява задълбочен подход към църковната музика, с оглед на нейната приложна функция, мястото и значението ѝ в църковната практика. Второ, не може да не се отбележи пристрастието на автора към темата. Научното изложение на практика представлява емоционален разказ, който има за цел да ни убеди в значимостта на разглежданата материя. Въпреки че не е характерен за подобен тип текст, аз считам, че този емоционален подход допринася положително за развитието на темата. Стилът на писане е добре балансиран между научно-информативен и научно-популярен, което прави текста увлекателен и лесен за четене.

Дисертационният труд е разгърнат върху 238 страници и съдържа предговор, списък на съкращенията, увод, три основни глави, заключение, библиография и приложения.

Предговорът въвежда в темата, като посочва личния интерес и пристрастие на автора към разглежданата материя, както и персоналната му ангажираност към църковната музика. *Уводът* на дисертацията обективизира причината за нейния избор, а именно липсата на каквото и да е музиковедско изследване върху творчеството на композитора и диригента Ангел Попконстантинов. Несъмнено, запълването на подобна празнина е необходимо и полезно и подчертава значимостта и **актуалността** на изследваната тематика.

Като **обект** на изследването докторантът посочва „различните характеристики на неговото творчество, по-конкретно авторските композиции“, а **предметът** на предложената дисертация е „Литургията на св. Йоан Златоуст“, композирана от Ангел Попконстантинов.

Целта на дисертационния труд е „да представи цялостно и да анализира критически основните идеи и теми в творчеството на Ангел Попконстантинов, и по-конкретно в неговата Литургия“, като за постигането ѝ докторантът си поставя няколко **задачи**: да проследи

развитието на многогласната църковна музика в България от края на XIX век до 70-те години на XX век; да проучи житейския път и творческата дейност на Ангел Попконстантинов; да издири композициите на автора и да се опита да ги класифицира с оглед на богослужебната им приложимост; да анализира ключови примери и да изведе специфични творчески подходи.

Основен проблем, изведен от докторанта е въпросът за „поставянето на авторската църковна музика на Попконстантинов сред творците на църковна музика през този период“. От него произтичат и двете **хипотези**, представени в изследването:

1. С творчеството си Ангел Попконстантинов е продължител на утвърдената традиция от *Първото поколение* автори на сакрална музика.

2. Тематичният материал в творчеството на Попконстантинов е базиран на образците на източното църковно пеене.

Съществува известна неяснота при формулирането на хипотезите, въпреки че в хода на изложението идеята на докторанта се изяснява, подкрепена със съответните аргументи и доказателства.

В **методологично** отношение дисертантът посочва комплекс от методи, използвани при работата по тезата – сравнителен, аналитичен, херменевтичен. Библиографската справка и коментарите върху най-широко използваните литературни източници свидетелстват за познаване на литературата в областта, както и за добро боравене с електронните ресурси.

Използвани са 83 литературни източника, 17 електронни ресурса и материали от ЦДА, архива на Софийската духовна семинария, нотния архив на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“ и нотен архив на БФ.

Основният текст на дисертацията е добре структуриран в три логически свързани и хронологично последователни глави.

Първа глава - *Исторически обзор на Българската авторска църковна музика от края XIX век до края на 70-те години на XX век* – прави преглед на развитието на авторската църковна музика в България в указания период. Дисертантът обособява три етапа в развитието на композиторската школа, които съвпадат с етапите на развитие на светската композиторска музика. Това е естествено, тъй като църковната музика е неизменна част от творчеството на българските композитори в първите години след Освобождението и началото на XX век. Справедливо и точно са набелязани двете тенденции за хармонизация в църковната музика – на базата на българският роспев и на базата на руската многогласна църковна музика. В детайли е разгледано и развитието на многогласната литургийна музика в различните периоди. Ясно и безпристрастно са посочени последствията и от промяната на политическата ситуация у нас, която довежда до разделяне на композиторите на светски и църковни и създава определен застои по отношение на развитието на авторската църковна музика.

Докторантът коментира с разбиране процесите в различните периоди и изгражда последователно концепцията си за условията, при които се формира личността и професионализма на Ангел Попконстантинов, като логично последствие от това е втората глава на доктората - *Биографични сведения и творческа дейност на Ангел Попконстантинов*.

Зад привидно елементарната структура (биография, творческа дейност, композиционно творчество) и добре подредената и разбираема информация е скрит огромния труд на докторанта да издири, анализира и подреди в текст жизнения и творчески път на една изключителна личност с несъмнен принос и място в културната история на България. В текста си Стоян Малинов дори признава: „в процеса на работа постепенно се

запознах и започнах да различавам неговия почерк“ (64 стр.). Именно в тази глава е направена и впечатляваща жанрова класификация на творчеството на Попконстантинов с точно описание по заглавие, автор на музиката, език на текста, езикова транскрипция, форма на издаване, изпълнителски състав, брой гласове, тоналност, размер, брой на страниците, вид на издаване и дори място на съхранение. Адмирации за отлично свършената работа.

Считам тази глава за особено значима в рамките на изложението, като към нея идейно принадлежат и Приложенията, съставени от снимков и нотен материал в обем от 79 страници.

В Трета глава - *Богословски аспекти на музикалните и текстови образи в Златоустовата литургия на Ангел Попконстантинов* – дисертантът пристъпва към анализ на едно от най-мащабните и значими произведения на Попконстантинов. Текстът е задълбочен и разкрива познанията на докторанта, както по отношение на музикалните качества на творбата, така и по отношение на приложните аспекти на музиката в богослужението. Детайлната разработка може да бъде от полза за всеки хормайстор и диригент, при работата му върху нотния текст на Попконстантинов, а и при разбирането на значението и мястото на отделните структурни дялове в литургията изобщо.

Заключението обобщава постигнатите резултати и очертава приносите на труда. *Приносите* на настоящото изследване, посочени от докторанта са формулирани кратко и не дават ясна представа за истинската стойност на дисертацията. Отдавам го на липсата му на опит в разработването на научни текстове и известна доза скромност.

Авторефератът е съставен като синтезиран вариант на дисертацията и предава реално качествата на основния текст, въпреки че отсъствието на приложенията – снимков и нотен материал – намалява значително добавената стойност на труда.

Посочени са две публикации, които покриват изисквания минимум и имат пряко отношение към темата на изследването.

С оглед представените документи става ясно, че всички етапи в процедурата са съобразени с нормативните изисквания.

В заключение, считам дисертационния труд с неговата структура, хипотези, изводи, анализи и коментари за самостоятелно изследване с безспорни достойнства. Затова с убеждение предлагам на Стоян Малинов да бъде присъдена ОНС „доктор” в професионално направление 2.4. „Религия и теология” (Църковна музика).

София, 19 септември 2017 г.

Рецензент:

(доц. д-р Кремена Ангелова)